

लघु उद्योजक –

बहुविध व्यक्तिमत्व -- समजून घेण्याची गरज व लघु उद्योजकांची बँकाकडून असलेली अपेक्षा पूर्ती होण्याची आवश्यकता

निरनिराळ्या भूमिका -- त्याही एकाच वेळेस ---निभावून नेण्याची गरज लघु उद्योजकाला पडत असते. आपल्याला असे दिसून येईल की लघुउद्योजक एकाच वेळेस खालील भूमिका- व तेही एकटाच - निभावत असतो.

1. ऑर्डर्स मिळवण्याचा प्रयत्न करणे
2. कच्चा माल खरेदी करणे व मालसाठा किती ठेवायचा याचा वेळोवेळी निर्णय घेणे.
3. उत्पादन करणे व ठरलेल्या वेळेत ऑर्डरप्रमाणे वेळेवर माल पोचता करणे.
4. ऑर्डर्स साठी क्रेडीट पिरिअड द्यावयाचा का व किती ? याचा निर्णय घेणे.
5. विकलेल्या मालाचे पैसे वसूल करणे**प्रसंगी कायदेशीर कारवाई करण्यासाठी वकिलांना भेटणे.
6. बँकेला -दरमहा-स्टॉक स्टेटमेंट देणे
7. बँकेशी---वेगवेगळ्या कारणासाठी ---वेळोवेळी संवाद साधणे
8. हिशेब अद्ययावत ठेवणे.
9. योग्य तो नफा होत आहे का नाही ते वेळोवेळी पाहणे.
10. करसल्लागाराना ---त्यांनी वेळोवेळी मागितलेली --माहिती पुरवणे.
11. कर्मचारी-वर्गाशी संपर्क ठेवणे व त्यांच्याबरोबर वेळोवेळी संवाद साधणे.
12. कर्मचाऱ्याकडून आलेल्या वेगवेगळ्या रिपोर्ट्सचे अवलोकन करून योग्य त्या सूचना देणे

हे सर्व तो आनंदाने करतो याचे कारण त्याचा --- इतरांच्या त्याच्याबाबत असलेल्या अपेक्षा पूर्ण करण्याचा मनापासूनचा प्रयत्न असतो. पण कुठेना कुठे या वेगवेगळ्या भूमिकांचा एकमेकांशी संघर्ष होतो किंवा लघु उद्योजकाची गणिते कुठेतरी चुकतात. कारण काहीही असू द्यात- मुख्य परिणाम होतो बँकेच्या बाबतीत.

सार्वत्रिक मत असे आहे की लघु उद्योजकाना कर्ज देण्यास बँका नाखूष असतात. याची विविध कारणेही बँकातर्फे दिली जातात. जसे की

1. लघु उद्योजक मागितलेली माहिती वेळेवर देऊ शकत नाहीत.
2. ते त्यांची उत्पादने योग्य तऱ्हेने मार्केट करू शकत नाहीत.
3. लघु उद्योजक त्यांच्या उत्पादनाना योग्य तो भाव मिळवू शकत नाहीत.
4. त्यांना सारखे ओवरड्राफ्ट लागत असतात.
5. ते परतफेडीबाबत दिलेले आश्वासन पाळत नाहीत व कर्ज वसूल करण्यास बँकांना अडचण येते.
6. असाही एक प्रवाद आहे की लघु उद्योजक कायमच कोणत्या ना कोणत्या अडचणी मध्ये असतात.

मी स्वतःही बँकेत काम केले आहे. माझेही मत असेच होते.

परंतु एखाद्या केस मध्ये मी जेव्हा खोलवर जाऊन विचार करत असे तेव्हा कळायचे लघु उद्योजक खूप काही माहिती देण्यास तयार आहे - जे कागदोपत्री कळवू शकले गेलेले नाही-पण ज्याचा व्यवसायावर विपरीत परिणाम झाला आहे ---अशी माहिती बँकेला देण्याची त्याला देण्याची गरज वाटत असते. परंतु ते तो करू शकत नाही. त्याची मुख्य कारणे दोन

1. लघु उद्योजक लेखी ----तसेच तोंडी -- संवादामध्ये कमी पडतो. बँकेला त्याच्या अडचणी नेमक्या पद्धतीने कश्या सांगायच्या -कमीत कमी वेळेत ---ते त्याला उमजत नसते.
2. दुसरे म्हणजे दिलेल्या माहितीमुळे ---दिल्या गेलेल्या कर्जाच्या परतफेडीबाबत --- बँक साशंक होईल का ? अशी सुप्त भीती देखील त्याला वाटत असते.

मी जेव्हा लघु उद्योजकाच्या भूमिकेतून ---त्याला वाटणाऱ्या भीतीचा / अनुभवाचा ---विचार करतो तेव्हा जाणवले की कोणत्याही लघु उद्योजकाला बँकेकडून असलेल्या अपेक्षा पूर्ण करण्यातच समाधान असते कारण त्याला हे पक्के माहित असते की बँकच त्याची खरी हितचिंतक आहे. त्यामुळे त्याला हे माहित असते की बँकेला समाधानकारक अनुभव देण्यात त्याचाही फायदा आहे.

एक महत्वाची बाब आपण लक्षात घेतली पाहिजे व ती म्हणजे कोणताही लघु उद्योजक कष्टाने उभा केलेला व्यवसाय अडचणीत आणू इच्छित नाही. व्यवसाय उभारणी करताना त्यांनी अपरंपार कष्ट तर घेतलेलेच असतात शिवाय त्यांची पुंजी त्यात गुंतवलेली असते. त्या व्यवसायाकडे तो त्याची स्वप्नपूर्ती म्हणून पाहत असतो.

त्यामुळे कायमच हे गृहीत धरले पाहिजे की उद्योजक मुद्दामहून चुकीचे वागणार नाही.

याच न्यायाने हेही गृहीत धरले पाहिजे की बँकांना देखील एखादे खाते अडचणीत यायला नको असते. पण समजा एखादे खाते अडचणीत आले तर -- काही कालावधीनंतर --- अशा खात्यावर व्याज मिळणे बंद होते व तेव्हा रकमेने बँकेचा नफा कमी होतो. असाच काही कालावधी गेला तर बँकांना अशा खात्यावर व्याज तर मिळणे बंद होतेच पण बुडीत खात्यात असे खाते वर्ग करावे लागते व मुद्दल देखील मिळणे दुरापास्त होणार आहे असे गृहीत धरून पुढील पावले उचलावी लागतात.

लघु उद्योजक व बँक हे दोघेही यशस्वी होण्यात --या दोघाशिवाय अजून दोन घटकांचा इंटरेस्ट आहे. ते तीन घटक म्हणजे

1. **आपला समाज** - यातील प्रत्येक घटक -विशेषतः तरुण वर्ग -- वाटचाल करित असलेल्या प्रत्येक उद्योजकाकडे आस्थेने पाहत आहे. नवीन उद्योग सुरु करू इच्छिणाऱ्या तरुणावर --- एखादा उद्योग बंद पडणार आहे / बंद पडला आहे हे समजल्यावर --- अशा तरुणांच्या आत्मविश्वासावर नक्कीच वाईट परिणाम होतो.
2. **दुसरा घटक** - - जे उद्योग बंद पडतील त्यातील कर्मचाऱ्यांच्या / कामगारांच्या नोकऱ्या जातील व तेव्हा बेकारी वाढेल व समाजात बेचैनी वाढू शकेल.
3. **तिसरा घटक** - आपली अर्थव्यवस्था - सध्या बेकारी खूप वाढत चालली आहे. सरकार सर्व तऱ्हेचे प्रयत्न करील असले तरी आहे त्या संधी घालवून चालणार नाही. तसेच एखादा लघु उद्योग जेव्हा सुरु होतो तेव्हा तो लघु उद्योजक, बँक व सरकार या सर्वांचे त्यात योगदान असते. जेव्हा असा एखादा उद्योग बंद पडण्याच्या मार्गाने प्रवास करतो तेव्हा सरकारचे म्हणजेच अर्थव्यवस्थेचे देखील नुकसान होऊ शकते व हे परवडणारे नाही.

काय करणे गरजेचे आहे ?

1. लघु उद्योजकांनी बँकेशी स्वतःहून भेटून सुरुवातीला तोंडी संवाद साधला पाहिजे व त्यांच्या अडचणी सांगितल्या पाहिजेत. बँकेबरोबर-गरज भासेल तेंव्हा ---लेखी संवाद साधून त्यांच्या अडचणी व त्यांना बँकेकडून अपेक्षित असलेली उपाययोजना अधोरेखित केली पाहिजे.
2. लघु उद्योजकांची अपेक्षा अशी असते की की बँकांनी लघु उद्योजकांच्या अडचणी समजून घेण्यासाठी थोडा तरी वेळ दिला पाहिजे. प्रखरपणे असे वाटते की बँकांनी पुढाकार घेऊन एकेका लघु उद्योजकाला महिन्यातून / दोन महिन्यातून एकदा तरी आमने सामने भेटून त्यांचे प्रश्न समजावून घ्यावेत. त्याचबरोबर ग्रुप मध्ये बोलावून त्यांना काय सांगायचे आहे हे समजून घ्यावे असे वाटते.

मी असे गृहीत धरत नाही की वरील दोन्ही उपाययोजना सध्या होतच नसतील. पण वस्तुस्थिती अशी आहे की दोन्ही घटक --- एकमेकांशी जेव्हा वेळा संवाद साधताना दिसले पाहिजेत --- तेव्हा दिसत नाही. कदाचित हे ---अनेक कारणापैकी ---एक कारण असू शकेल का की ज्यामुळे लघु उद्योग वाढत्या संख्येने अनुद्पादक कर्जात रुपांतरीत होताना दिसत आहेत ?

लवकरच Insolvency & Bankruptcy Code लघु उद्योगांना

देखील लागू होणार आहे.

त्यामुळे सर्वानाच वेगाने हालचाली करणे आवश्यक आहे.
